

Investigating the Impact of Future Study Development Indicators of Knowledge Management in Islamic Azad Universities of Tehran Province

Saeed Shafahi¹ , Alireza Chenari^{2*} , Soghra Afkaneh³

1. Ph.D. student in educational management, Roudehen branch, Roudehen Azad University, Iran.
2. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Roudehen Branch, Islamic Azad University, Roudehen, Iran.
3. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Roudehen Branch, Islamic Azad University, Roudehen, Iran.

❖ **Corresponding Author Email:** a.chenari@yahoo.com

Receive: 2022/12/28
Accept: 2023/07/03
Published: 2023/08/13

Keywords:

Future Study, Knowledge Management, University.

Article Cite:

Shafahi S, Chenari A, Afkaneh S. (2023). Investigating the Impact of Future Study Development Indicators of Knowledge Management in Islamic Azad Universities of Tehran Province, Iranian Society of Sociology of Education. 9(2): 71-82.

Purpose: Knowledge management plays an important role in the growth and development of various organizations, especially educational organizations. Therefore, the aim of this study was investigating the impact of future study development indicators of knowledge management in Islamic Azad Universities of Tehran province.

Methodology: The current research in terms of purpose was applied and in terms of implementation method was cross-sectional. The research population was all the members of the faculty and teaching staff of the faculties of educational sciences of the Islamic Azad Universities of Tehran province in the 2022-2023 academic years with number of 210 people. The research sample based on the Krejcie and Morgan table was estimated to be 160 people, who were selected by stratified random sampling method. The research tool was a researcher-made questionnaire of future study development of knowledge management (67 items), whose face validity was confirmed by academic experts and its reliability was calculated using Cronbach's alpha method 0.92. Data were analyzed with exploratory factor analysis and structural equations in SPSS version 23 and LISREL version 8.7 software.

Findings: The findings showed that the future study development of knowledge management has 67 items in 14 factors and 6 dimensions of organizational structure and information technology infrastructure as causal factors, effective cultural platforms on the development of future study and management strategies as underlying factors, alignment of the university with the changing needs of society and higher education as intervening factors, knowledge creation, knowledge sharing, knowledge application and knowledge policies storage as central phenomenon, transformation in the educational system and the institutionalization of foresight and policy making as strategies and the development of organizational awareness and human resource productivity as consequences; So that all factors had a content validity ratio was higher than 0.70, average variance extracted was higher than 0.5, and Cronbach's reliability was higher than 0.80. The model of future study development indicators of knowledge management in Islamic Azad Universities of Tehran province had a good fit. In this model, each of the factors has a direct and significant effect on the underlying factors, and causal factors had a direct and significant effect on the underlying factors, intervening factors and central phenomenon, underlying factors, intervening factors and central phenomenon had a direct and significant effect on the strategies and underlying factors, central phenomenon and strategies had a direct and significant effect on the consequences ($P < 0.001$).

Conclusion: The results of this study can be used by managers and officials of educational systems, especially in the higher education system with the aim of future study development of knowledge management in order to create a competitive advantage.

<https://doi.org/10.22034/ijes.2021.541983.1184>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23221445.1401.15.1.1.0>

Creative Commons: CC BY 4.0

انجمن جامعه‌شناسی آموزش و پرورش ایران

بررسی تاثیر شاخص‌های توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش در دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان تهران

سعید شفاهی^۱ ID، علیرضا چناری^{۲*} ID، صغری افکانه^۳ ID

۱. دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران.
۲. استادیار گروه علوم تربیتی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران.
۳. استادیار گروه علوم تربیتی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران.

* ایمیل نویسنده مسئول: a.chenari@yahoo.com

مقاله تحقیقاتی

چکیده

۱۴۰۱/۱۰/۰۷

دریافت:

۱۴۰۲/۰۴/۱۲

پذیرش:

۱۴۰۲/۰۵/۲۲

انتشار:

هدف: مدیریت دانش نقش مهمی در رشد و توسعه سازمان‌های مختلف به‌ویژه سازمان‌های آموزشی دارد. بنابراین، هدف این مطالعه بررسی تاثیر شاخص‌های توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش در دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان تهران بود.

روش‌شناسی: پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه اجرا مقطعی بود. جامعه پژوهش همه اعضای هیأت‌علمی و حق‌التدریس دانشکده‌های علوم تربیتی دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ به تعداد ۲۱۰ نفر بودند. نمونه پژوهش بر اساس جدول کرجسی و مورگان ۱۶۰ نفر برآورد که با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. ابزار پژوهش پرسشنامه محقق‌ساخته توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش (۶۷ گویه) بود که روایی صوری آن توسط خبرگان دانشگاهی تایید و پایایی آن با روش آلفای کرونباخ ۰/۹۲ محاسبه شد. داده‌ها با روش‌های تحلیل عاملی اکتشافی و معادلات ساختاری در نرم‌افزارهای SPSS نسخه ۲۳ و LISREL نسخه ۸/۷ تحلیل شدند.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش دارای ۶۷ گویه در ۱۴ عامل و ۶ بعد ساختار سازمانی و زیرساخت فناوری اطلاعات به‌عنوان عوامل علی، بسترهای فرهنگی موثر بر توسعه آینده پژوهی و راهبردهای مدیریتی به‌عنوان عوامل زمینه‌ساز، همسویی دانشگاه با نیازهای تحولی جامعه و سیاست‌گذاری‌های آموزش عالی به‌عنوان عوامل مداخله‌گر، خلق دانش، تسهیم دانش، به‌کارگیری دانش و ذخیره‌سازی دانش به‌عنوان پدیده محوری، تحول در سیستم آموزشی و نهادینه‌شدن آینده‌نگاری و خط‌مشی‌گذاری به‌عنوان راهبردها و توسعه هوشیاری سازمانی و بهره‌وری نیروی انسانی به‌عنوان پیامدها بود؛ به‌طوری که همه عامل‌ها دارای نسبت روایی محتوایی بالاتر از ۰/۷۰، میانگین واریانس استخراج‌شده بالاتر از ۰/۵ و پایایی کرونباخ بالاتر از ۰/۸۰ بودند. مدل شاخص‌های توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش در دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان تهران برازش مناسبی داشت. در این مدل هر یک از عامل‌ها بر بعد مربوط به خود و عوامل علی بر عوامل زمینه‌ساز، عوامل مداخله‌گر و پدیده محوری تاثیر مستقیم و معنادار، عوامل زمینه‌ساز، عوامل مداخله‌گر و پدیده محوری بر راهبردها و عوامل زمینه‌ساز، پدیده محوری و راهبردها بر پیامدها تاثیر مستقیم و معنادار داشتند ($P < 0.01$).

بحث و نتیجه‌گیری: نتایج این مطالعه می‌تواند توسط مدیران و مسئولان نظام‌های آموزشی به‌ویژه نظام آموزش عالی با هدف توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش در راستای ایجاد مزیت رقابتی مورد استفاده قرار گیرد.

استناد مقاله:

شفاهی س، چناری ع، افکانه ص. (۱۴۰۲). بررسی تاثیر شاخص‌های توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش در دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان تهران، انجمن جامعه‌شناسی آموزش و پرورش ایران. ۹(۲): ۷۱-۸۲.

<https://doi.org/10.22034/ijes.2021.541983.1184>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23221445.1401.15.1.1.0>

Creative Commons: CC BY 4.0

مقدمه

امروزه دانش برای هر سازمان صرف‌نظر از اندازه و نوع سازمان، یک دارایی استراتژیک محسوب و این دارایی نقش کلیدی در موفقیت و بقای سازمان و ایجاد مزیت رقابتی دارد (Gaviria-Marin, Merigo and Baier-Fuentes, 2019). دانش ترکیبی ساختاریافته از اطلاعات، ایده‌ها، قانون‌ها، رویه‌ها و راهکارهایی است که می‌تواند نقشی اساسی در افزایش بهره‌وری کارکنان و سازمان داشته باشد (Uzelac, et al, 2018). در هزاره سوم دانش منبع مهم و کلیدی برای برتری رقابتی در سازمان‌های مدرن است و سازمان‌هایی که دانش را در اختیار دارند، می‌توانند به‌عنوان یک استراتژی از آن سود ببرند (Di Vaio, Palladino, Pezzi and Kalisz, 2021). بنابراین، دانش یک دارایی راهبردی و یک شایستگی کلیدی برای سازمان‌ها محسوب می‌شود و توانایی اکتساب، سازماندهی و انتشار دانش به سازمان‌ها در کیفیت تصمیم‌گیری، کاهش و مدیریت هزینه‌ها و رضایت مشتریان کمک می‌کند (Muller, Terziev, 2020). Metternich and Landmann, 2020). دانش، اصلی محوری برای استراتژی‌ها و عملیات‌های اغلب سازمان‌ها بوده و به شکل‌های مختلفی چون دانش علمی، دانش فناوری و دانش مدیریتی وجود دارد (Ahmadvand, et al, 2022).

در ادبیات مدیریت، دانش مهم‌ترین منبع ایجاد و افزایش مزیت رقابتی پایدار می‌باشد و بر همین اساس، در سال‌های اخیر مدیریت دانش علاقه بسیاری از متخصصان و پژوهشگران را به خود جلب کرده است (Schaefer and Makatsaria, 2021). ظهور پدیده مدیریت دانش در قلمرو علم مدیریت مورد توجه سازمان‌های زیادی قرار گرفته و این سازه می‌تواند تخصص‌ها را توسعه دهد، مشکل‌ها و چالش‌ها را حل نماید، یادگیری سازمانی را افزایش دهد و موقعیت‌های ارتقاءدهنده جدید را برای کارکنان و سازمان فراهم آورد (Yeleneva, et al, 2018). مدیریت دانش به معنای مدیریت کلی سرمایه فکری سازمان، خلق، کسب، تسهیم، نگهداری و به‌کارگیری دانش مناسب در سازمان توسط نیروی انسانی و به واسطه زیرساخت‌های سازمانی، فرهنگی و فناوری اطلاعات است که دستاورد آن تولید ارزش از دارایی‌های ناملموس سازمان، روزآمدسازی و ایجاد سازمان یادگیرنده می‌باشد (Mikovic, Petrovic, Mihic, 2020). Obradovic and Todorovic, 2020). مدیریت دانش، سیستمی از سیستم‌های فناوری اطلاعات است که از چرخه حیات مدیریت سازمان حمایت و این سازمان‌ها با بهره‌گیری از دانش منحصربه‌فرد برای خود مزیت رقابتی ایجاد می‌نمایند (Bootz, Durance and Monti, 2019). همچنین، مدیریت دانش رویکردی سازمان‌یافته است که رویه‌هایی را برای شناسایی، ارزیابی، سازماندهی، ذخیره‌سازی دانش و به‌کارگیری دانش برای تأمین نیازها و هدف‌های سازمان برقرار می‌سازد (Rabhi, Bandara, Lu and Dewan, 2021).

مدیریت دانش فرآیندی است که در آن دانش ایجاد و سپس به اشتراک گذاشته می‌شود و پس از آن مورد استفاده قرار می‌گیرد (Tongsamsi and Tongsamsi, 2017). این سازه رویکردی ترکیبی برای شناسایی، جمع‌آوری، ارزیابی، اصلاح و اشتراک‌گذاری تمام دانش‌ها و اطلاعات با انواع پایگاه داده، اسناد، خط‌مشی‌ها، روش‌ها، تجربه‌ها و تخصص‌ها است (Yi, Wang, Upadhaya, Zhao and Yin, 2021). عدم مدیریت دانش صحیح باعث افزایش ریسک از دست رفتن دانش ارزشمند سازمان به واسطه افت کارکنان و کاهش خطر از دست دادن حافظه سازمان هنگام تعدیل نیروی انسانی می‌شود که این امر باعث کاهش بهره‌وری، ممانعت از پیشرفت، از دست دادن دانش انجام بهترین کارها و از دست دادن فرصت‌های یادگیری خواهد شد (Cepeda-Carrion, Martelo-Landroguez, Leal-Rodriguez and Leal-Millan, 2017). در مقابل، مدیریت دانش باعث می‌شود که سازمان از طریق آن با استفاده از دارایی‌های فکری و مبتنی بر دانش خود به تولید ارزش و ثروت بپردازد، به‌طور هوشمند عمل نموده و با یکپارچه‌سازی سرمایه‌های دانشی سازمان در بخش‌های مختلف و تاثیرگذاری مستقیم بر مفاهیمی مانند مشتری‌مداری، یادگیری سازمانی، اعتلای فرهنگ سازمانی، رهبری و تصمیم‌گیری هوشمندانه و بازطراحی فرآیندها زمینه ارتقای صحیح فعالیت‌ها و رسیدن به اهداف سازمانی را به همراه داشته باشد (Spanellis, MacBryde and Dorfler, 2021). یکی از ابعاد موثر در مدیریت دانش دانشگاه‌ها، آینده پژوهی مدیریت دانش است. امروزه تغییر و تحول به یکی از پدیده‌های عادی در جامعه تبدیل و روندی پیوسته و طولانی دارد. تغییر، تحول و دگرگونی در همه زمینه‌ها از گذشته تا حال و آینده امتداد داشته و خواهد داشت و آینده‌نگری پاسخی خردمندانه و حکیمانه به چالش‌های پدید آمده در پی تغییرها، تحول‌ها و دگرگونی‌ها است (Koushki Jahromi, 2022).

آینده پژوهی به شکل روش‌مند و ساختاریافته به بررسی و مطالعه آینده می‌پردازد و به‌عنوان یک فعالیت عمومی از دهه ۱۹۶۰ میلادی آغاز شد (Splint and Van Wijck, 2012). آینده پژوهان به دنبال کشف، ابداع، آزمون و ارزیابی آینده‌های ممکن، محتمل و مطلوب هستند و این افراد تلاش می‌کنند تا از آینده رمزگشایی کرده، روش‌های خود را شفاف سازند، به‌طور نظام‌مند و عقلانی رفتار نمایند و نتایج بررسی‌ها و مطالعه‌های خود را بر پایه مشاهده‌های تجربی بنا کنند (Fergnani, 2019). آینده پژوهی با بهره‌گیری از طیف وسیعی از متدولوژی‌ها به جای تصور فقط یک آینده به گمانه‌زنی‌های نظام‌مند و خردورانه در مورد نه فقط یک آینده، بلکه چندین آینده متصور مبادرت می‌ورزد (Gidley, 2013). با اینکه تعاریف متعددی برای آینده پژوهی وجود دارد، اما همه آنها تقریباً دارای نقاط مشترکی مانند تأکید بر علمی بودن آینده پژوهی، بهبود آینده و شکل‌دهی به آن، تأکید بر شناسایی و کشف آینده، تقسیم‌بندی آینده و هنر کشف آینده هستند. بنابراین، آینده پژوهی علم و هنر کشف آینده و شکل بخشیدن به آینده‌ای مطلوب است (Kuusi, Lauhakangas and

(Ruttas-Kuttim, 2016). آینده پژوهی شامل مجموعه تلاش‌هایی است که با استفاده از تجزیه و تحلیل منابع، الگوها و عوامل تغییر و با ثبات به تجسم آینده‌های بالقوه و برنامه‌ریزی برای آنها می‌پردازد و منعکس می‌کند که چگونه از دل تغییرهای امروز یا تغییر نکردن، واقعیت فردا متولد می‌شود (Roth and Kaivo-Oja, 2016).

آینده پژوهی دانشی است که به انسان می‌آموزد چگونه به مصاف آینده‌های مبهم رود و در این رویارویی دستخوش کمترین دشواری شود و بیشترین سود را به دست آورد. آینده پژوهی نه تنها دانش و رویکردی اسرارآمیز و جادویی برای اظهارنظر پیرامون آینده نیست، بلکه توجه انسان به آینده را خردورزانه و موفقیت‌آمیزتر می‌کند و این رشته، مطالعه‌ای فرارشته‌ای است که می‌تواند تمام علوم را تحت تاثیر خود قرار دهد (Parvaneh, Niaz Azari and Enayati, 2021). آینده پژوهی رشته‌ای مستقل است که به شکلی روش‌مند و هدف‌مند به مطالعه آینده می‌پردازد و این رشته تصاویری از آینده در اختیار قرار می‌دهد تا در زمان حال بر اساس آنها بتوان به شکل کارآمدتر و موثرتری تصمیم‌گیری کرد (Dolan, 2015). آینده پژوهی به محققان کمک می‌کند تا تصویرهای خویش از آینده را محک زده و شفاف نمایند تا کیفیت تصمیم‌هایی که برای آینده می‌گیرند را بهبود بخشند. این سازه به جوامع و نظام‌ها کمک می‌کند تا تصویرها و اقدام‌های خود را برای آینده بهتر تعریف کنند و با ایجاد تصویرهای مثبت از آینده و طرح‌ریزی و تصمیم‌گیری بر اساس این تصویرهای مثبت اقدام کنند (Ismailpour and Arab Bafrani, 2022).

با اینکه پژوهشی درباره توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش در دانشگاه آزاد اسلامی یافت نشد، اما پژوهش‌هایی درباره آینده پژوهی و مدیریت دانش انجام شده که در ادامه تشریح می‌شوند. Bahluli, Vahdat Bourashan, Keyhan and Azizi Nejad (2022) ضمن پژوهشی با عنوان بررسی پدیدارشناسی مدیریتی دانش در واحدهای دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان آذربایجان غربی به این نتیجه رسیدند که این سازه دارای ۷۴ مضمون فرعی در ۸ مضمون اصلی زیرساخت‌ها و فناوری اطلاعات، فرآیندهای مدیریت دانش، ساختار سازمانی و محیط، سرمایه‌های فکری و نوآور، منابع انسانی و آموزش، رهبری دانش، مدیریت و فرهنگ سازمانی بود. Nasirzadeh, et al (2022) ضمن پژوهشی درباره آینده پژوهی عوامل موثر بر توسعه کیفی دانشگاه‌ها مبتنی بر رویکرد دانشگاه تراز جهانی به این نتیجه رسیدند که برای آن ۲۵ زیرمقوله در ۶ مقوله اصلی پدیده محوری (با ۱ زیرمقوله بازمهندسی کیفی دانشگاه‌های پیشرو)، شرایط علی (با ۶ زیرمقوله رقابت‌پذیری، محیط توانا یا تواناسازی محیط، روابط عادی یا عادی‌سازی روابط، تنوع بخشی، تضمین کیفیت آموزش عالی و پشتیبانی مدیران اجرایی و داشتن تیم مدیریتی قوی)، شرایط مداخله‌گر (با ۲ زیرمقوله محدودیت‌های سیستمی و فرهنگ سازمانی ناسالم)، شرایط زمینه‌ای یا بسترها (با ۸ زیرمقوله نیروی انسانی شایسته، بستر تکنولوژیک، بستر خودمختاری، بستر فضای انتقادی، بستر حقوقی، بستر قانونی، بستر هوش فرهنگی و بستر ساختار)، راهبردها (با ۲ زیرمقوله طراحی چرخه الگوی توسعه کیفی و تثبیت چرخه الگوی توسعه کیفی) و پیامدها (با ۶ زیرمقوله بهبود ساختار، بهبود ارتباطات بین‌المللی، ایجاد برند، افزایش کارایی و اثربخشی، افزایش رضایت شغلی و بهبود عملکرد دانشگاه) شناسایی شد. Lashkari, Salehi and Zamani (2021) ضمن پژوهشی درباره مدل آینده پژوهی جهت ارتقای کیفیت فعالیت‌های پژوهش در دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان مازندران به این نتیجه رسیدند که مدل مذکور شامل دو بعد سازمانی (با مولفه‌های خلق چشم‌انداز راهبردی، بهبود اتحاد و توافق، فشار عملکرد در پژوهش، میل به تغییر، سازگاری با محیط و کشف روندهای گذشته پژوهش) و عملکردی (با مولفه‌های کاربرد دانش در پژوهش، پاسخگویی به نیازهای پژوهشی، استعدادیابی پژوهشی، سرنوشت مشترک در پژوهش، روحیه و حمایت پژوهشی و شناسایی فرصت‌های بازار) بود.

Hoseinzade, Ebrahim Tahernezhad and Fallah (2021) ضمن پژوهشی درباره مدل تاثیر مدیریت دانش بر آینده پژوهی با میانجیگری هوش سازمانی مدیران آموزشی و اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها به این نتیجه رسیدند که مدیریت دانش بر آینده پژوهی و هوش سازمانی و هوش سازمانی بر آینده پژوهی تاثیر مستقیم و معنادار و مدیریت دانش با میانجی هوش سازمانی بر آینده پژوهی تاثیر غیرمستقیم و معنادار داشت. Sanaei and Sheikholeslam Kandelosi (2018) ضمن پژوهشی با عنوان دستاوردهای آینده پژوهی در مدیریت دانش به این نتیجه رسیدند که سوگیری مدیریت دانش، پیچیدگی‌های رفتار انسان و موانع شناخت انسان به‌عنوان مهم‌ترین ملاحظات اثرگذار مدیریت دانش بر فرآیند آینده پژوهی شناسایی شد. افزون بر آن، تحقق پیش‌بینی‌ها، رسیدن به آینده موردنظر و ارتقای دانش آینده پژوهی مهم‌ترین دستاوردهای تعامل دوسویه آینده پژوهی و مدیریت دانش تشخیص داده شد. همچنین، پیش‌بینی آینده، ایجاد تغییرات مطلوب در آینده و شناسایی عوامل تغییر مهم‌ترین اثرات ناشی از فرآیند آینده پژوهی بر مدیریت دانش شناسایی شد. Saeidpour, Behboudi and Ahmadi Kahnali (2015) ضمن پژوهشی درباره آینده پژوهی برای راهبردهای مدیریت دانش به این نتیجه رسیدند که عوامل موثر بر آن شامل راهبرد کسب‌وکار سازمان، فرهنگ سازمانی، ساختار سازمانی، فرآیندهای خلق و انتشار دانش، میزان بلوغ فناوری اطلاعات سازمان و راهبرد منابع انسانی بود.

دانشگاه یکی از مهم‌ترین نهادهای ترویج و آموزش دانسته‌های جامعه است و بر همین اساس دانشگاه چشمه دانایی و توانایی محسوب می‌شود. امروزه اهمیت دانش و اطلاعات درست و معتبر به حدی رسیده که برخی از صاحب‌نظران معتقدند که به‌کارگیری دانش و اطلاعات معتبر در اداره امور جامعه

زمینه‌ساز ظهور جامعه و اقتصاد نوین می‌باشد که در این زمینه آینده پژوهی می‌تواند موثر واقع شود. امروزه مدیریت دانش به‌عنوان وسیله‌ای برای تضمین و حفظ مزیت‌های رقابتی برای مشاغل اهمیت یافته است و میل به جستجو، جذب و اشتراک‌گذاری دانش سهم قابل توجهی در دستیابی به اهداف سازمان دارد و در این زمینه آینده پژوهی می‌تواند نقش مهمی ایفا کند. نتایج این مطالعه به دلیل انجام در دانشگاه‌های آزاد اسلامی می‌تواند به برنامه‌ریزان و مسئولان آن و حتی به برنامه‌ریزان و مسئولان نظام آموزش عالی در طراحی برنامه‌هایی برای بهبود و توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش و کسب مزیت رقابتی کمک نماید. در نتیجه، مدیریت دانش نقش مهمی در رشد و توسعه سازمان‌های مختلف به‌ویژه سازمان‌های آموزشی دارد. بنابراین، هدف این مطالعه بررسی تاثیر شاخص‌های توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش در دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان تهران بود.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه اجرا مقطعی بود. جامعه پژوهش همه اعضای هیأت‌علمی و حق‌التدریس دانشکده‌های علوم تربیتی دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ به تعداد ۲۱۰ نفر بودند. نمونه پژوهش بر اساس جدول کرجسی و مورگان ۱۶۰ نفر برآورد که با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. در این روش نمونه‌گیری لیست همه اعضای هیأت‌علمی و حق‌التدریس دانشکده‌های علوم تربیتی دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان تهران به تفکیک واحدهای علوم و تحقیقات، تهران مرکزی، تهران شمال، تهران جنوب، تهران غرب، رباط کریم، رودهن، اسلامشهر و ورامین تهیه و نسبت حجم هر واحد محاسبه و به همان نسبت از میان اعضای هیأت‌علمی و حق‌التدریس نمونه انتخاب شد تا حجم نمونه موردنظر به ۱۶۰ نفر برسد. حجم جامعه و نمونه هر یک از دانشکده‌های علوم تربیتی دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان تهران در جدول ۱ ارائه شد.

جدول ۱. حجم جامعه و نمونه هر یک از دانشکده‌های علوم تربیتی دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان تهران

واحدهای دانشگاهی	جامعه		نمونه	
	هیأت علمی	حق‌التدریس	هیأت علمی	حق‌التدریس
تهران شمال	۱۸	۸	۱۳	۷
تهران جنوب	۲۰	۱۱	۱۵	۹
تهران مرکزی	۲۶	۱۱	۱۹	۹
تهران غرب	۱۵	۸	۱۱	۷
رودهن	۱۵	۱۰	۱۱	۸
علوم و تحقیقات	۲۷	۱۶	۲۰	۱۳
ورامین	۷	۲	۵	۲
اسلامشهر	۸	۲	۶	۲
رباط کریم	۴	۲	۳	۲

ابزار پژوهش شامل فرم ویژگی‌های جمعیت‌شناختی (شامل جنسیت، سمت، سابقه خدمت و سن) و پرسشنامه محقق‌ساخته توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش بود. این پرسشنامه بر اساس مصاحبه با تعداد ۱۵ نفر از خبرگان و مرور مبانی نظری آینده پژوهی و مدیریت دانش توسط پژوهشگران پژوهش حاضر طراحی شد. پرسشنامه موردنظر دارای ۶۷ گویه بود که با استفاده از طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت از یک تا پنج نمره گذاری و نمره هر بعد و مولفه یا عامل توسط مجموع نمره گویه‌های سازنده آن محاسبه شد. در این مطالعه، روایی صوری پرسشنامه محقق‌ساخته شاخص‌های توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش توسط خبرگان دانشگاهی پس از چند دور بررسی مورد تایید قرار گرفت. همچنین، پایایی پرسشنامه مذکور با روش آلفای کرونباخ ۰/۹۲ محاسبه شد. روند اجرای پژوهش به این ترتیب بود که ابتدا مبانی نظری بررسی و بر اساس آن و با کمک مصاحبه با ۱۵ نفر از خبرگان یک پرسشنامه ۶۷ گویه‌ای برای پرسشنامه شاخص‌های توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش طراحی شد. در مرحله بعد اقدام به شناسایی نمونه‌ها شد و حجم جامعه و نمونه موردنظر شد. تعداد نمونه از هر یک از واحدهای دانشگاهی محاسبه و به هر از اعضای هیأت‌علمی و حق‌التدریس به‌صورت جدا کدهایی اختصاص داده شد و از میان آنها تعداد موردنظر گزارش شده در جدول ۱ به‌عنوان نمونه انتخاب شد. با نمونه‌ها در فضای مجازی ارتباط برقرار شد و برای آنان اهمیت و ضرورت پژوهش تشریح و درباره رعایت نکات و ملاحظات اخلاقی اطمینان داده شد. در مرحله بعد پرسشنامه محقق‌ساخته شاخص‌های توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش در فضای مجازی برای نمونه‌ها ارسال و توسط آنان تکمیل شد. البته به برخی از نمونه‌ها جهت تکمیل ابزارهای پژوهش پیام یادآوری ارسال شد و در پایان

از نمونه‌ها به دلیل تکمیل ابزارهای پژوهش تقدیر به عمل آمد. لازم به ذکر است که در این مطالعه، داده‌ها با روش‌های تحلیل عاملی اکتشافی و معادلات ساختاری در نرم‌افزارهای SPSS نسخه ۲۳ و LISREL نسخه ۸/۷ تحلیل شدند.

یافته‌ها

نمونه این مطالعه ۱۶۰ نفر از اعضای هیأت علمی و حق‌التدریس دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان تهران بودند که همگی به ابزارهای پژوهش پاسخ دادند و هیچ ریزشی در این پژوهش اتفاق نیفتاد. فراوانی و درصد فراوانی نمونه‌های دانشکده‌های علوم تربیتی دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان تهران در جدول ۲ ارائه شد.

جدول ۲. فراوانی و درصد فراوانی نمونه‌های دانشکده‌های علوم تربیتی دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان تهران

متغیرها	سطوح	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	مرد	۷۳	۴۵/۶۲
	زن	۸۷	۵۴/۳۸
سمت	مدیران	۱۸	۱۱/۲۵
	روسای و معاونین دانشکده	۵۱	۳۱/۸۷
	اساتید گروه‌های آموزشی	۹۱	۵۶/۸۸
سابقه خدمت	۶ تا ۱۰ سال	۲۱	۱۳/۱۲
	۱۱ تا ۱۵ سال	۶۳	۳۹/۳۸
	۱۶ تا ۲۰ سال	۳۰	۱۸/۷۵
	۲۱ تا ۲۵ سال	۲۹	۱۸/۱۲
	بیشتر از ۲۵ سال	۱۷	۱۰/۶۲
	کمتر از ۲۵ سال	۱۷	۱۰/۶۲
سن	۳۶ تا ۴۵ سال	۶۵	۴۰/۶۳
	۴۶ تا ۵۵ سال	۵۴	۳۳/۷۵
	بیشتر از ۵۵ سال	۲۴	۱۵/۰۰

طبق نتایج جدول ۲، بیشتر نمونه‌ها زن (۵۴/۳۸ درصد)، اساتید گروه‌های آموزشی (۵۶/۸۸ درصد) و دارای سابقه خدمت ۱۱ تا ۱۵ سال (۳۹/۳۸ درصد) و سن ۳۶ تا ۴۵ سال (۴۰/۶۳ درصد) بودند. تحلیل عاملی اکتشافی شاخص‌های توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش در دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان تهران در جدول ۳ ارائه شد.

جدول ۳. تحلیل عاملی اکتشافی شاخص‌های توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش در دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان تهران

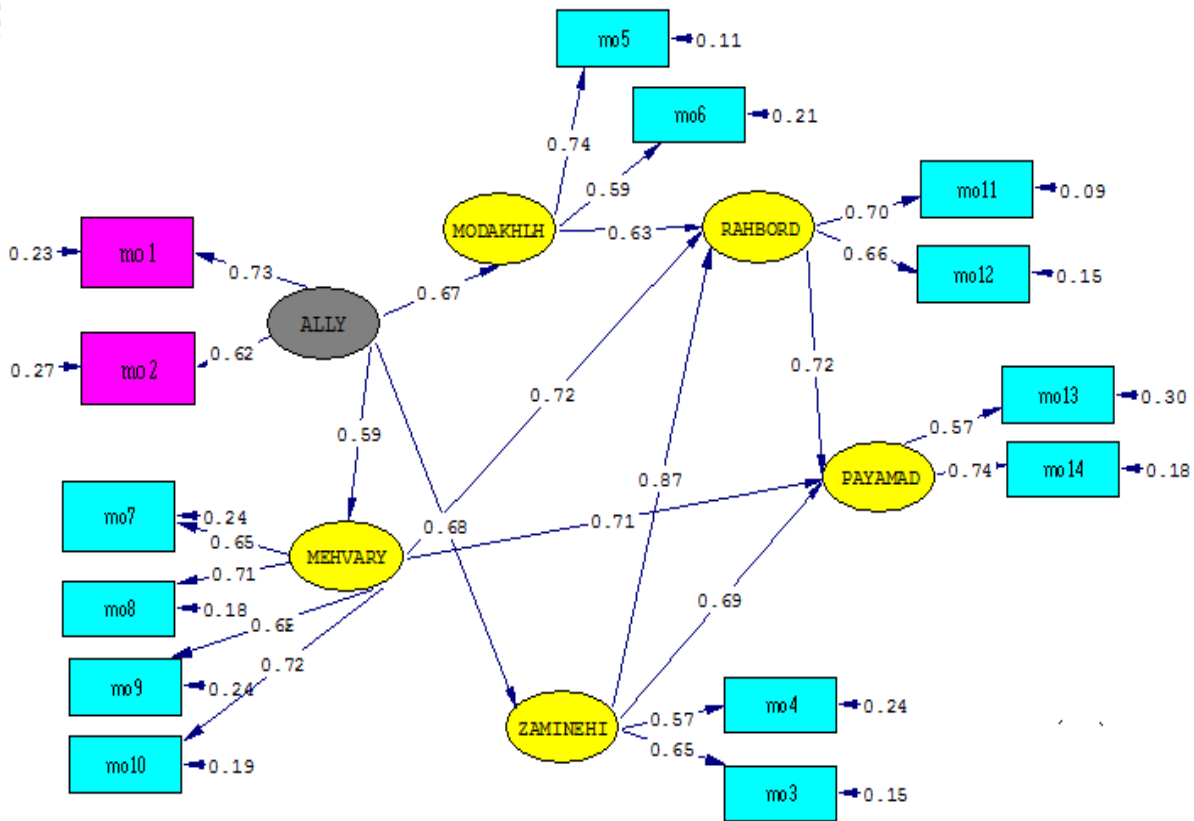
بعدها	عامل‌ها	تعداد گویه	نسبت روایی محتوایی	میانگین واریانس استخراج شده	پایایی کرونباخ
عوامل علی	ساختار سازمانی	۳	۰/۷۵	۰/۵۴	۰/۸۸
	زیرساخت فناوری اطلاعات	۴	۰/۸۵	۰/۶۹	۰/۸۸
عوامل زمینه‌ساز	بسترهای فرهنگی موثر بر توسعه آینده پژوهی	۸	۰/۹۸	۰/۷۶	۰/۸۸
	راهبردهای مدیریتی	۶	۱/۰۰	۰/۵۷	۰/۸۵
عوامل مداخله‌گر	همسویی دانشگاه با نیازهای تحولی جامعه	۵	۰/۸۵	۰/۶۹	۰/۸۶
	سیاست‌گذاری‌های آموزش عالی	۵	۱/۰۰	۰/۷۲	۰/۸۴
	خلق دانش	۴	۱/۰۰	۰/۶۰	۰/۹۲
پدیده محوری	تسهیم دانش	۴	۰/۷۵	۰/۶۲	۰/۸۸
	به‌کارگیری دانش	۳	۰/۸۵	۰/۵۷	۰/۸۸
	ذخیره‌سازی دانش	۲	۰/۹۸	۰/۵۳	۰/۸۸
راهبردها	تحول در سیستم آموزشی	۸	۱/۰۰	۰/۶۳	۰/۸۵
	نهادینه‌شدن آینده‌نگاری و خط‌مشی‌گذاری	۵	۰/۸۵	۰/۷۰	۰/۸۶
	توسعه هوشیاری سازمانی	۵	۱/۰۰	۰/۷۳	۰/۸۴

طبق نتایج جدول ۳، توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش دارای ۶۷ گویه در ۱۴ عامل و ۶ بعد ساختار سازمانی و زیرساخت فناوری اطلاعات به‌عنوان عوامل علی، بسترهای فرهنگی موثر بر توسعه آینده پژوهی و راهبردهای مدیریتی به‌عنوان عوامل زمینه‌ساز، همسویی دانشگاه با نیازهای تحولی جامعه و سیاست‌گذاری‌های آموزش عالی به‌عنوان عوامل مداخله‌گر، خلق دانش، تسهیم دانش، به‌کارگیری دانش و ذخیره‌سازی دانش به‌عنوان پدیده محوری، تحول در سیستم آموزشی و نهادینه‌شدن آینده‌نگاری و خط‌مشی‌گذاری به‌عنوان راهبردها و توسعه هوشیاری سازمانی و بهره‌وری نیروی انسانی به‌عنوان پیامدها بود؛ به‌طوری که همه عامل‌ها دارای نسبت روایی محتوایی بالاتر از ۰/۷۰، میانگین واریانس استخراج‌شده بالاتر از ۰/۵۰ و پایایی کرونباخ بالاتر از ۰/۸۰ بودند. شاخص‌های برازندگی مدل توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش در دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان تهران در جدول ۴ ارائه شد.

جدول ۴. شاخص‌های برازندگی مدل توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش در دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان تهران

شاخص‌ها	مقادیر	حد مجاز	نتیجه
X ² /df	۱/۸۷	پایین‌تر از ۳	خیلی خوب
RMSEA	۰/۰۴	پایین‌تر از ۰/۰۵ یا ۰/۰۸	مناسب
GFI	۰/۹۴	بالاتر از ۰/۹۰	خیلی خوب
AGFI	۰/۹۰	بالاتر از ۰/۹۰	خوب
NFI	۰/۹۶	بالاتر از ۰/۹۰	خیلی خوب
NNFI	۰/۹۷	بالاتر از ۰/۹۰	خیلی خوب
CFI	۰/۹۵	بالاتر از ۰/۹۰	خیلی خوب
IFI	۰/۹۲	بالاتر از ۰/۹۰	خیلی خوب

طبق نتایج جدول ۴، مدل شاخص‌های توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش در دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان تهران برازش مناسبی داشت. معادلات ساختاری مدل توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش در دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان تهران در شکل ۱ و جدول ۵ ارائه شد.

Chi-Square=114.31, df=61, P-value=0.04000, RMSEA=0.048

شکل ۱. ضریب مسیر معادلات ساختاری مدل توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش در دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان تهران

جدول ۵. معادلات ساختاری مدل توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش در دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان تهران

معنی‌داری	مقدار t	ضریب مسیر	روابط
۰/۰۰۱	۹/۰۱	۰/۷۳	ساختار سازمانی بر عوامل علی
۰/۰۰۱	۵/۸۵	۰/۶۲	زیرساخت فناوری اطلاعات بر عوامل علی
۰/۰۰۱	۹/۶۹	۰/۷۶	بسترهای فرهنگی موثر بر توسعه آینده پژوهی بر عوامل زمینه‌ساز
۰/۰۰۱	۶/۹۹	۰/۵۷	راهبردهای مدیریتی بر عوامل زمینه‌ساز
۰/۰۰۱	۹/۲۴	۰/۷۴	همسویی دانشگاه با نیازهای تحولی جامعه بر عوامل مداخله‌گر
۰/۰۰۱	۵/۲۸	۰/۶۲	سیاست‌گذاری‌های آموزش عالی بر عوامل مداخله‌گر
۰/۰۰۱	۸/۴۸	۰/۶۵	خلق دانش بر پدیده محوری
۰/۰۰۱	۹/۵۰	۰/۷۱	تسهیم دانش بر پدیده محوری
۰/۰۰۱	۸/۲۱	۰/۶۳	به‌کارگیری دانش بر پدیده محوری
۰/۰۰۱	۸/۹۷	۰/۷۲	ذخیره‌سازی دانش بر پدیده محوری
۰/۰۰۱	۸/۳۶	۰/۶۶	تحول در سیستم آموزشی بر راهبردها
۰/۰۰۱	۸/۸۵	۰/۷۰	نهادینه‌شدن آینده‌نگاری و خط‌مشی‌گذاری بر راهبردها
۰/۰۰۱	۶/۷۸	۰/۵۷	توسعه هوشیاری سازمانی بر پیامدها
۰/۰۰۱	۹/۷۲	۰/۷۴	بهره‌وری نیروی انسانی بر پیامدها
۰/۰۰۱	۱۱/۸۱	۰/۵۹	عوامل علی بر پدیده محوری
۰/۰۰۱	۱۲/۱۹	۰/۶۷	عوامل علی بر عوامل مداخله‌گر
۰/۰۰۱	۱۲/۴۱	۰/۶۸	عوامل علی بر عوامل زمینه‌ساز
۰/۰۰۱	۱۳/۸۹	۰/۷۲	پدیده محوری بر راهبردها
۰/۰۰۱	۱۲/۱۹	۰/۶۳	عوامل مداخله‌گر بر راهبردها

۰/۸۷	۱۷/۸۶	۰/۰۰۱	عوامل زمینه‌ساز بر راهبردها
۰/۷۱	۱۳/۵۴	۰/۰۰۱	پدیده محوری بر پیامدها
۰/۷۲	۱۴/۲۱	۰/۰۰۱	راهبردها بر پیامدها
۰/۶۹	۱۲/۹۲	۰/۰۰۱	عوامل زمینه‌ساز بر پیامدها

طبق نتایج شکل ۱ و جدول ۵، در مدل توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش در دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان تهران هر یک از عواملها بر بعد مربوط به خود و عوامل علی بر عوامل زمینه‌ساز، عوامل مداخله‌گر و پدیده محوری تاثیر مستقیم و معنادار، عوامل زمینه‌ساز، عوامل مداخله‌گر و پدیده محوری بر راهبردها و عوامل زمینه‌ساز، پدیده محوری و راهبردها بر پیامدها تاثیر مستقیم و معنادار داشتند ($P < 0/001$).

بحث و نتیجه‌گیری

توانمندی مدیریت دانش نقش مهمی در رشد و توسعه سازمان‌های مختلف به‌ویژه سازمان‌های آموزشی دارد. بنابراین، هدف این مطالعه بررسی تاثیر شاخص‌های توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش در دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان تهران بود. یافته‌ها نشان داد که توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش دارای ۶۷ گویه در ۱۴ عامل و ۶ بعد ساختار سازمانی و زیرساخت فناوری اطلاعات به‌عنوان عوامل علی، بسترهای فرهنگی موثر بر توسعه آینده پژوهی و راهبردهای مدیریتی به‌عنوان عوامل زمینه‌ساز، همسویی دانشگاه با نیازهای تحولی جامعه و سیاست‌گذاری‌های آموزش عالی به‌عنوان عوامل مداخله‌گر، خلق دانش، تسهیم دانش، به‌کارگیری دانش و ذخیره‌سازی دانش به‌عنوان پدیده محوری، تحول در سیستم آموزشی و نهادینه‌شدن آینده‌نگاری و خطمشی‌گذاری به‌عنوان راهبردها و توسعه هوشیاری سازمانی و بهره‌وری نیروی انسانی به‌عنوان پیامدها بود؛ به‌طوری که همه عامل‌ها دارای نسبت روایی محتوایی، میانگین واریانس استخراج‌شده و پایایی مناسبی بودند. همچنین، در مدل شاخص‌های توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش در دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان تهران هر یک از عامل‌ها بر بعد مربوط به خود و عوامل علی بر عوامل زمینه‌ساز، عوامل مداخله‌گر و پدیده محوری تاثیر مستقیم و معنادار، عوامل زمینه‌ساز، عوامل مداخله‌گر و پدیده محوری بر راهبردها و عوامل زمینه‌ساز، پدیده محوری و راهبردها بر پیامدها تاثیر مستقیم و معنادار داشتند. این یافته‌ها با یافته‌های پژوهش‌های (Nejad et al, 2022)، (Nasirzadeh et al, 2022)، (Lashkari et al, 2021)، (Hoseinzade et al, 2021)، (Sanaei and Sheikholeslam Kandelosi, 2018) و (Saeidpour et al, 2015) همخوان بودند.

عوامل علی یعنی ساختار سازمانی و زیرساخت فناوری اطلاعات می‌تواند بر پدیده محوری یعنی روش‌های اثربخش خلق دانش، تسهیم دانش، به‌کارگیری دانش و ذخیره‌سازی دانش تاثیر بگذارد. بنابراین، عوامل مدیریتی برای تدوین خطمشی و اتخاذ راهبردها باید بسترهای فرهنگی و ابعاد مدیریتی را به‌عنوان یک عامل سازمانی مورد توجه قرار دهد تا بتواند گام موثری بردارد. همچنین، عوامل علی بر عوامل مداخله‌گر یعنی همسویی دانشگاه با نیازهای تحولی جامعه و سیاست‌گذاری‌های آموزش عالی نیز تاثیر و سبب آینده پژوهی مدیریت دانش می‌شود. تدوین خطمشی و اتخاذ راهبردهای مدیریتی از سوی دیگر تحت تاثیر ساختار مشارکت دست‌اندرکاران، الگوی فکری رایج، بلوغ مدیریتی و آینده پژوهی مدیریت دانش است. علاوه بر آن، عوامل علی بر عوامل زمینه‌ساز یعنی بسترهای فرهنگی موثر بر توسعه آینده پژوهی و راهبردهای مدیریتی در توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش در دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان تهران تاثیرگذار است. بنابراین، تصمیم‌گیرندگان برای آینده پژوهی در زمینه مدیریت دانش با چالش‌های زیادی در مواجهه با محیط پیچیده روبرو هستند و این متولیان و مسئولان نظام آموزش عالی هستند که باید وضعیت مناسبی را طراحی و اجرا نمایند. اولین گام طراحی ایده‌ها و نقطه نظرهای حاکم، مقاصد، آرمان‌ها و ارزش‌های بنیادینی است که افراد به آنها باور داشته و با آنها زندگی خواهند کرد، طراحی ساختار سازمان و توجه به زیرساخت فناوری اطلاعات است.

عوامل زمینه‌ساز، عوامل مداخله‌گر و پدیده محوری بر راهبردها یعنی تحول در سیستم آموزشی و نهادینه‌شدن آینده‌نگاری و خطمشی‌گذاری و بر پیامدها یعنی توسعه هوشیاری سازمانی و بهره‌وری نیروی انسانی تاثیر می‌گذارند و باید در توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش مورد توجه قرار گیرند. راهبردها متاثر از بستری هستند که توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش در آن اتفاق می‌افتد؛ به‌طوری که تحول در سیستم آموزشی مبنی بر بالفعل ساختن مدیریت دانش در سازمان و ایجاد شبکه‌هایی از طریق فناوری اطلاعات در دانشگاه است و نهادینه‌شدن آینده‌نگاری و خطمشی‌گذاری بر تشکیل هیأت خبرگان برای بررسی آینده‌نگری و چالش‌های روبرو، تمرکززدایی و تحول ساختاری دلالت دارد. همچنین، پیامدها شامل توسعه هوشیاری سازمانی و بهره‌وری نیروی انسانی بود. توسعه هوشیاری سازمانی مبنی بر تبدیل دانش به فناوری و جایابی دانشگاه در زنجیره‌ها و شبکه‌های ارتباطات و همکاری‌های علمی و بین‌المللی و دستیابی به تغییرها و تحول‌های موردنظر در دانشگاه به‌عنوان مهد تکنولوژی‌های جدید در شاخه‌های مختلف علمی می‌باشد. بهره‌وری نیروی انسانی

پرورش مدیران و برنامه‌ریزان نوآور و تمرین مدیریت دانش و کارآفرینانه دلالت دارد که از طریق فعال شدن دانشجویان جهت اشتغال هم در صنعت و هم مشارکت‌های مبتنی بر تکنولوژی جدید و تربیت نیروی انسانی متخصص و با مهارت‌های فکری بالا تحقق می‌یابد و از آنجایی که حیات دانشگاه آزاد اسلامی به مشتری یا دانشجو بستگی دارد، باید به دانشگاه کارآفرین تبدیل شود تا در جذب دانشجو موفق باشد. برای این منظور پیش‌بینی آینده و ایجاد تغییرها و تحول‌های مطلوب، پرورش فارغ‌التحصیلان خودراهربر، افزایش کیفیت آموزشی جهت یادگیری مداوم، شناسایی استعدادها و بالقوه و تامین امکانات و شرایط رشد دانشجویان ضروری است. در واقع، در این مطالعه عوامل علی، عوامل زمینه‌ساز، عوامل مداخله‌گر و پدیده محوری همه با هم در تعامل هستند و راهبردها را مشخص می‌سازند. در نتیجه، پیامدها یعنی توسعه هوشیاری سازمانی و بهره‌وری نیروی انسانی در دانشگاه آزاد اسلامی استان تهران تحت تاثیر یک چرخه همه‌جانبه تاثیرگذار و تاثیرپذیری عوامل مذکور است.

از محدودیت‌های مطالعه می‌توان به محدود شدن پژوهش حاضر به اعضای هیأت علمی و حق‌التدریس دانشکده‌های علوم تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی استان تهران و دشواری برای هماهنگی و اجرای مطالعه اشاره کرد. محدودیت دیگر فقدان ابزار آماده و معتبر برای سنجش آینده پژوهی مدیریت دانش در دانشگاه‌ها بود و بر همین اساس توسط پژوهشگران پژوهش حاضر پرسشنامه‌ای در این زمینه ساخته شد و پژوهش از نظر زمانی، طولانی و از نظر هزینه، پرهزینه شد. بنابراین، پیشنهاد می‌شود این پژوهش در اعضای هیأت علمی و حق‌التدریس سایر دانشکده‌های دانشگاه آزاد اسلامی استان تهران یا اینکه بر روی دانشکده‌های علوم تربیتی سایر استان‌ها انجام و یافته‌های آن با یافته‌های مطالعه حاضر مقایسه شود. از ابزار پژوهش حاضر برای بررسی وضعیت توسعه آینده پژوهی مدیریت دانش در دانشگاه‌ها استفاده و برای بهبود هر یک از عوامل موثر بر آن راهکارهایی ارائه شود. آخرین پیشنهاد اینکه تحقیق‌هایی جهت مدون و سیستماتیک کردن چشم‌انداز آینده تهیه و برنامه‌ریزی بلندمدت برای اولویت‌بندی و اجرایی کردن برنامه‌ها برای مقابله با تغییرها، تحول‌ها و رویدادهای آینده تنظیم شود.

با توجه به نتایج مطالعه حاضر پیشنهاد می‌شود که روند جریان‌های گذشته بررسی و اهداف آینده و خط سیر نیل به آنها در آموزش عالی تبیین و طراحی شود. پیشنهاد دیگر آمادگی و پیاده‌سازی مدل پژوهش حاضر و تلاش برای اجرای مستمر آن در دانشگاه‌های آزاد اسلامی است. همچنین، تمرکز اولویت‌های مدیریت دانش سازمان بر مقوله شبکه‌های انسانی از طریق نشانیدن هوشیاری اجتماعی و هدایت سرمایه اجتماعی جمعیت‌های نخبگی به سوی ارزش‌آفرینی با دانش سازمانی پیشنهاد می‌شود. ایجاد فضای نوآورانه و توأمان رقابتی میان منابع انسانی در جهت خلق و اشاعه دانش ارزش‌مدار و تجویز سیاست‌ها و راهبردهای مکمل از سطح پایین به بالا در دانشگاه توصیه می‌شود. آخرین پیشنهاد کاربردی تبیین و تشریح کامل نقش‌ها و وظایف مجموعه مدیریت دانش از سیاستگذار تا اساتید می‌باشد.

تشکر و قدردانی

در انتها از همه عزیزانی که به ما در انجام پژوهش حاضر یاری رساندند، تشکر و قدردانی می‌نماییم.

Reference

- Ahmadvand D, Ghorbanizadeh V, Alvani SM, Hosseinpour D. (2022). Knowledge management pattern in energy field policymaking network. *Scientific Journal of Organizational Knowledge Management*, 5(17): 10-48. (In Persian)
- Bahluli L, Vahdat Bourashan R, Keyhan J, Azizi Nejad B. (2022). Investigate the phenomenological of knowledge management in the units of Islamic Azad University of West Azerbaijan province. *Jundishapur Education Development Journal*, 13(1): 169-179. (In Persian)
- Boote JP, Durance P, Monti R. (21). Foresight and knowledge management. *New developments in theory and practice. Technological Forecasting and Social Change*, 140: 80-83.
- Cepeda-Carrion I, Martelo-Landroguez S, Leal-Rodriguez AL, Leal-Millan A. (2017). Critical processes of knowledge management: An approach toward the creation of customer value. *European Research on Management and Business Economics*, 23(1): 1-7.
- Di Vaio A, Palladino R, Pezzi A, Kalisz DE. (2021). The role of digital innovation in knowledge management systems: A systematic literature review. *Journal of Business Research*, 123:220-231.
- Dolan TE. (2015). Does the principle of informed consent apply to futures studies research? *Futures*, 71: 114-121.
- Fergnani A. (2019). Mapping futures studies scholarship from 1968 to present: A bibliometric review of thematic clusters, research trends, and research gaps. *Futures*, 105: 104-123.
- Gaviria-Marin M, Merigo JM, Baier-Fuentes H. (2019). Knowledge management: A global examination based on bibliometric analysis. *Technological Forecasting and Social Change*, 140: 194-220.
- Gidley JM. (2013). Are futures organisations “ahead of their times”? A view of the world futures studies federation in the 21st century. *Futures*, 45: 16-31.
- Hoseinzade B, Ebrahim Tahernezhad M, Fallah V. (2020). Presenting the model of impact of knowledge management on future study mediated by organizational intelligence educational managers and faculty members of Mazandaran province universities. *Journal of Educational Administration Research Quarterly*, 11(4): 183-196. (In Persian)
- Ismailpour A, Arab Bafrani MR. (2022). Meta-analysis of scenario writing method in future research. *Journal Future Studies of the Islamic Revolution Spring*, 3(2): 94-140. (In Persian)
- Koushki Jahromi A. (2022). Future study for organizational behavior by scenario-planning approach with regard to the Corona Virus crisis. *Organizational Behavior Studies Quarterly*, 11(1): 1-30. (In Persian)
- Kuusi O, Lauhakangas O, Ruttas-Kuttim R. (2016). From metaphoric litany text to scenarios—How to use metaphors in futures studies. *Futures*, 84(2): 124-132.
- Lashkari N, Salehi M, Zamani F. (221). Presenting a futures research model to improve the quality of research activities in Islamic Azad universities of Mazandaran province. *Jundishapur Education Development Journal*, 12(1): 119-130. (In Persian)
- Mikovic R, Petrovic D, Mihic M, et al. (2020). The integration of social capital and knowledge management – The key challenge for international development and cooperation projects of nonprofit organizations. *International Journal of Project Management*, 8(8): 515-5.
- Muller M, Terziev G, Metternich J, Landmann N. (2020). Knowledge management on the shop floor through recommender engines. *Procedia Manufacturing*, 52: 344-349.
- Nasirzadeh S, Ghiasi Nedoshen S, Rahimian H, et al. (2022). Future research and presentation of quality development trends in public universities in Tehran: Based on the approach of the world-class university. *Education Strategies in Medical Sciences*, 14(6): 151-162. (In Persian)
- Parvaneh M, Niaz Azari K, Enayati T. (2021). Futures studies an innovative strategy in educational promotion of universities. *Clinical Excellence*, 11: 11-23. (In Persian)
- Rabhi FA, Bandara M, Lu K, Dewan S. (2021). Design of an innovative IT platform for analytics knowledge management. *Future Generation Computer Systems*, 116: 209-219.
- Roth S, Kaivo-Oja J. (2016). Is the future a political economy? Functional analysis of three leading foresight and futures studies journals. *Futures*, 81: 15-26.
- Saeidpour S, Behboudi MR, Ahmadi Kahnali R. (2015). Future research for knowledge management strategies by scenario planning approach. *Journal of Strategic Management Studies*, 6(22): 173-202. (In Persian)
- Sanaei F, Sheikholeslam Kandelosi N. (2018). Future research achievements in knowledge management. *Survey in Teaching Humanities*, 3(8): 62-78. (In Persian)

- Schaefer C, Makatsaria A. (2021). Framework of data analytics and integrating knowledge management. *International Journal of Intelligent Networks*, 2: 15-15.
- Spanellis A, MacBryde J, Dorfler V. (2021). A dynamic model of knowledge management in innovative technology companies: A case from the energy sector. *European Journal of Operational Research*, 292(2): 784-797.
- Splint E, Van Wijck P. (2012). Using signposts in future studies: Lessons from the Justice for tomorrow project. *Futures*, 44(5): 453-463.
- Tongsamsi K, Tongsamsi I. (2017). Instrument development for assessing knowledge management of quality assurers in Rajabhat universities, Thailand. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 38(2): 111-116.
- Uzelac Z, Celic D, Petrov V, et al. (2018). Comparative analysis of knowledge management activities in SMEs: Empirical study from a developing country. *Procedia Manufacturing*, 17: 523-530.
- Yeleneva JY, Kharin AA, Yelenev KS, Andreev VN, et al. (2018). Corporate knowledge management in Ramp-up conditions: The stakeholder interests account, the responsibility centers allocation. *CIRP Journal of Manufacturing Science and Technology*, 23: 207-216.
- Yi L, Wang Y, Upadhaya B, Zhao S, Yin Y. (2021). Knowledge spillover, knowledge management capabilities, and innovation among returnee entrepreneurial firms in emerging markets: Does entrepreneurial ecosystem matter? *Journal of Business Research*, 130: 283-294.